

honestament.

Honta, bontar, bontós, V. onta

HOPA, 'vestidura a manera de túnica closa', mot propi de les tres llengües romàniques de la Península, d'origen incert; sembla que hi ha relació amb HOPALANDA i amb LLOBA, que han designat vestidures semblants; i és probable que el primer i el darrer d'aquests tres mots provinguin del gr. *λῶπη* 'mantell de pell', i que *hopalanda* resulti d'un encreuament de *hopa* amb una variant de *balandram* (veg. *BALANDREJAR*), semblant a l'it. *palandra*, *pelanda*, *pellarda*; però resten punts per dilucidar. □ 1.ª doc.: *hopa*, 1391 i altres textos del S. XIV-XV (*DAG.*, *AlcM*); *fopa*, 1400 (id., id.); *hopalanda*, 1401; *lloba*, 1495.

Havent-ne tractat en detall en el DCEC (II, 939-40) hi remetem. Suplemento les dades de *lloba*: a la processó eclesiàstica de 1645 a Mallorca «lo Senyor Bisba anave --- com se acostuma, ab *lloba*, mussa y barret» (*BSAL* VII, 217b); «Mossèn Domingo Barnet amb *lloba* i bastó, com vicari de fora», «Mn. P. Janer ab sa *lloba*», B. de Maldà (*Coll. B. V.*, 126, 233); «*lloba*: la sotana, vestidura talar», Sanelo, 96v. De *lloba*, si bé encreuat amb *jupa*, sembla derivar un adjectiu-part. que em comunicava RViolant i Simorra (1938) com a usual a l'Alt Flamicell: «vas ben *+allupat*» 'ben abrigat, ben cobert de roba'.

També en català hi va haver una forma semblant a la dita italiana *pelanda*. En l'inventari dels efectes del notxer mort en una nau, el 1416, a Bna.: «un tabà blanc, 1 ll., 2 sol.; item una *polanda* de frisó, 1 ll., 5 sol.; it. una scalavina gran, 15 sol.; it. un caputxo burell, 12 sol.» (ed. Moliné del *Consolat*, p. 356, en la qual sovintegen les males lectures de *o* per *e*, o el dit *slavina* mal llegit *stalanina*).

HÒQUEI, de l'angl. *hockey* id. (*DFa.*).

HORA, del ll. *HÖRA* id. i, aquest, del gr. *ῥα* 'estona, qualsevol espai de temps', 'divisió del dia', 'hora'. □ 1.ª doc.: orígens.

«Jo seré tradid e pres e --- E-Is diciples de N. Seignor no enteneren ad aquela *hora* les paraules que él los dizie de la sua Passió e de la sua Resurrecció», *Homilies* (3v12). «L'abadesa fo en lo capítol --- e dix --- Con veurem lo cementeri, adoncs és *ora* de cogitar en la mort», Lull (*Blanq.*, *NCl.* I, 156.1). En textos medievals trobem ja totes les accs. modernes: 'part del dia en què s'escau una cosa': «lo rey sarrahí ab sa gent aquesta *hora*, que era al gall cantant, recollí-s a la ciutat», Desclot (*DAG.*); 'ocasió en el temps de la vida': «Na Nohemí / mostrà-l camí / temps e bon' *hora*, / a Ruth sa nora / com concebria», JRoig (*Spill*, 8755); 'espai de 60 minuts': «si bé l'un *hora* / era complida / ans que finida / fos lur baynada», «era afaynada / per ben luir / al bell febrir, / dos o tres *hores*, / com fan les mores / ---», id. (2697, 2555); 'moment, estoneta': «altre tal feya / a sos fillastres, / e mals empastres / contra sa nora / un punt ni *hora* /

nunca cessant», id. (1361).

Es nota sobretot la persistència, en el català de l'Edat Mitjana, de l'accepció etimològica, i bàsica en grec, enterament abstracta, de 'durada en el temps': «van ferir en la lur peonada, tan fortment que ab los dards ne més cascan un en terra; e puis lexaren-se anar sobre ells en tal guisa, que en poca d'*hora* los hagren desconfits e morts», Muntaner (Casac. VIII, 26, § 275); «quan agren estat una poca *hora* tornaren a Nós», Jaume I (*DAG.*); «molt prestament se foren assegudes entorn de la plaça --- moltes dones e donzelles e gran multitut de poble: e Tirant donà orde que en poca *hora* tots tingueren què menjar, e --- tramès moltes viandes als que guardaven ---», JoMartorell (*Ag.* I, 317).¹

Hora ha estat un mot d'ús general en totes les èpoques i àmbits de la llengua. D'acord amb la llei fonètica que vaig deixar establerta i delimitada en *LleuresC*, 189ss., la seva *ō* es va convertir en *o* oberta en la gran majoria del domini, amb l'excepció de la diòcesi de Girona i alguns sectors veïns; ho detallo allí: «*hōra* Bna., Andorra, Pallars, Ribag. (Espés, 1957), Val., Mall., però *hōra* a Girona, Glot i fins a StPau de Seguríes i Berga, i també a l'Alguer (AORBB VII, 72); en llengua d'oc és *houro* gairebé pertot, fins a l'Alta Garona i part oriental dels Alts Pirineus; però *horo* (*hore*, *hora*) des de Bigorra cap a l'O. (*BbZRP*h. LXXXV, § 351); cosa notable:² hi ha *hōra* a tots els pobles cat. agregats a França,³ i *ūr* només al Capcir (1960, sentit a tots els pobles); i també a Vingrau (1960), que ja és llenguadocià (potser és també infundada la pron. *ūr* que l'ALF atribueix a Ribesaltes). L'obertura ja es devia haver produït en el S. xv, car JRoig fa rimar *hora* amb *ó* tancada només en quatre casos (vv. 889, 2697, 7901, 11483) contra onze rimes en *ōra* (vv. 1361, 2555, 4783, 5957, 8755, 9809, 9903, 10063, 3629, 6359, 6539).

En la fase antiga de la història de la llengua, les determinacions cronològiques segons les 24 hores del dia, es feien ajuntant, exprés, el mot *hores* darrere del numeral: o sigui segons el model francès, i no segons el castellà modern (llengua on també hi hagué canvi) o l'alemany, on el mot *hores* se sobreentén. En la correspondència Perpinyà-Barcelona: «vuy --- entre nou e deu *horas*, ans de dinar, fonc posada una cèdula --- avui vespre, a nou *hores*, venc un correu de Nàpols», a. 1450; «les noves que, anit, tinguí del enemic, a les nou *hores* de nit ---», a. 1597; però en aquesta data ja començaven de canviar-ho: «a les onze *hores* de la nit --- vuy entre la una y les dues après mitg dia», 1597 (*RLR* L, 194; LVI, 455; LX, 62); des de llavors, el sistema modern: «en aquest punt, que són bé onze ans de migdia», «entre una e dos de la nit, lo castell d'Épol [*lleg. d'Opol*] ha fet foc», 1602, 1639 (*RLR* LXII, 284; LXIII, 85; després, any 1607 LXII, 289); els diccs. Torra i Lacav. admeten tots dos sistemes com a usuals.

En certs ambients lingüístics conservadors s'ha mantingut el model antic: «Quina *hora* és, que el gall ya canta, - muller lleyal? / --- / las dotze *horas* són toca-